

HAJNALI VENDÉG

1918. november 20-án egész nap pergett a dob a faluban. Az új államrendszer rendeletek után rendeleteket hozott, egész nap löttáta-futtatta közegeit, hogy minél hamarabb csapásba lökje a háború által föltűrt, kizöttyentett közelet poggászos székerét.

A plakátok egymást érték a falakon, utcasarkokon, kerítéseken, templomok oldalán, már ahol szembeötlobbek voltak. Némelyik nyomtatva, némelyik meg szabad kézzel pingálva, egymást támaszkodó rokkant betűkkel adta tudtára a falusiaknak a tudnivalókat.

Taska Gyura kisbíró uramnak is már berekedt a gegája a sok publikálásban, pedig egyre öblögette minden útba eső kocsmában, amerre csak elment. Szép vastag bariton hangja volt. Csöndes időben a falu másik végére is elhallatszott, ha nekieresztette. Mondani sem kell, hogy micsoda kutyakórus kísérte ilyenkor.

No de hát már ami sok, az sok. Nap mint nap ki kell ugrania a dobbal. Akárki istenfia belép a községházára, mindjárt rendeletet ír, amelyet rögtön a kisbíró nyakába ákaszt a dobbal együtt, hogy azi köztudomásra kell hozni. Még egy fityók pálinkát sem foghat ki az ember az Ūrge kocsmájában a községházának által, máris szalad a hadnagy érte:

— Gyere má, mert keresnek!

Nincs az a gége, amely ezt kibírná. Pedig ökelméje ugyancsak öblös volt, megfelelő elevátorral, mert fél pint minden hab nélkül szaladt le rajta, egyetlen utánnyeléssel jelezve, hogy az ajtó rázárattott.

No mindegy — gondolja magában Gyura bátyánk —, még két utcasarkot föllármáz, a gyepsorra meg nem megy ki, vigyék hírül, akik hallják. Azzal beleperget a dobba, jó két percig fenekeli, majd a mellén a dobszifkarikába dugja a verőket, krárog egyet és előhúzza zsebéből a papírost.

A dobszóra boglyas asszonyok lépnek ki a kiskapun. Némelyiknél főzőkanál, amely a marokra fogva a csípőre kerül, s úgy néz ki, mint ha a derékból kinőtt hajtás volna. A másiknál meg egy piszkos katonanadrág van, amelyből hosszan nyúlik ki a vászoncérma. A harmadiknál séprű, kit milyen munkából riasztott föl a dobszó. A dobos felé meztlábás gyerekek szaladnak, kiknek fejükön az apjuk vagy valamelyik hozzátartozójuk katonasapkája van simlijével oldalra fordítva. Alóla vágyakozva tekintgetnek a dobra, amelyet valamilyen számszám-

nak lát a gyermek szeme, mint a kanászdudát. Katonaruhákból készült bő szabarmány lötyög rajtuk, asszonykézből tákolva, vászoncérnával varrva.

Valahol csak az ablakot nyitják ki, s szeppenve les ki rajta egy-egy ijedt emberarc. Nem szívesen vesznek tudomásul semmit. Úgy érzik, hogy minden ellenük van. A dobszótól meg különösen irtóznak. Az utóbbi öt év alatt sok riadalmat keltett közöttük ez a kifeszített kutyabőr. Az árveréstől a hadba vonulásig mindent ezen táncoltattak el tőlük. Dobogó szívvel hallgatják. Mi az, még most sem hagynak nekik békét az urak. Fiatalabbakat nemigen látni, azok a dobszóra inkább a padlásra bújnak, no meg még nem is adta sokukat vissza a háború. Egy-két öregebb ember taslog a dobos felé, mert ők már semmitől sem félnek.

Gyura bátyánk vár még egy kicsit, amíg összeverődnek, meg míg egymáshoz beszólnak, addig középső ujja nyílása között áthúzza bajszát, majd kitekeri a papirost, s torokfenés után belekezd:

— Közhírré tétetik és mindenkinek tudomására hozatik a hadügyminiszter úrnak a mai napon kelt rendelete. Minden polgár, akinek birtokában van valamilyen háborús hadianyag, akár fegyver vagy lőszer, ruhanemű vagy állami jószág, bárminemű haditárgy, az a mai naptól kezdve e hó harmincadikáig köteles a községháza tanácsstermében beszoigáltatni. Továbbá közhírré tétetik, hogy azok a személyek, akik a hadiruhákból, pokrócokból, sátorlapokból és más egyébből maguknak ruhát csináltak, kötelesek az anyagot más színűre befestetni. A katonasapkák viselése a mai naptól kezdődően beszünttetetik. Akik ezen rendelkezletnek nem tesznek eleget, s a parancsot megszegik, a legszigorúbban megbüntettetnek. S. k. Cukor Ágoston községbíró.

Ezután Gyura bátyánk egyik dobverővel háromszor megérintette a dobot, jelezvén vele, hogy eme bölcs utcába kiáltás fülekbe jutva befejeztetett. A többi már a polgár dolga, hogy mit titkol el, mit szab át, vagy mit fest más színűre. Őkelme szépen megindult a másik utca felé, jobban mondva Susták Trézi kocsmája felé, amelyet ilyen torokmunka után illendő felkeresni.

A nép pedig megkönnyebbülten oszlott szét, gondolva, hogy a puskát ott dobták el, ahol nehéz volt nekik, a löszert meg viszi a francia, a rongyokat meg, ami van és hasznavehető, hát azt kétkítővel is megússzák.

Potyó Vendel uram is hazabujkált valahogy a háborúból. Sok tőköt, dinnyét kellett átugrania, míg a gypsorra ért. Több hetes szakállal, szutykosan, piszkosan, mint akít a kutyák megszabtak, érkezett meg faluszéli vjskójába. Alig ismert rá a felesége, amikor talpatlan bakanocsát átvette a küszöbön. A kis Vendelt meg egyenest a frász akarta kitörni, amint látta, hogy anyját valami olyasféle szörnyeteg ölelgeti, amivel őt szokták ijesztgetni, ha nem akart elaludni, mikor Gyula tejes úr ott járt, pedig cukrot is ígértek, mikor fölkel.

— Csak ha itthon vagy már, édes jó uram! — ríkált az asszony. Nem tudni, hogy melyiktől ijedt meg jobban: az embertől-e, vagy attól, hogy a gyermeknek valami baja történik. — Úgy vártunk már, én is meg a Gyula tejes úr is, mint zsidók a Messiást.

— Jaj! Jaj! — reszkettette meg makkját. — Hun jártam én, csak az isten a megmondhatója...

— Nem baj, csak ha itthon vagy — dörgölődött hozzá az asszony, mint egy nagy hamvas macska.

Vendel nem találta helyét örömeiben. Csacsogott ennek, csacsogott annak, még a bokszoskeféhez is volt egy-két szava. A kis Vendel-két hárman is bátorították hozzá, de az szepegvé egyre csak az öklét gyömöszölte szájacskájába. Az asszony is végtelen boldog volt. Egész nap egymáson csüngtek, az éjszakát kivéve...

Másnap Vendel egyenesen Gyula tejes úrékhoz ment, akiknek hű emberük volt, mielőtt berukkolt katonának. A kocsisságtól kezdve a tojásátvételig minden rá volt bízva. Gyula úr sokat szaladgált, hogy Vendel otthon maradjon, mert szüksége volt rá nagy vállalkozásához, de sehogy sem tudta olcsón megúszni a dolgot. Vendelt elvitték, ő pedig maga bajlódott a hadseregnek való szállítással, amit hát azért éppen nem bánt meg.

— Sosem jobbkor! — markolászta Vendelt Gyula úr és minden szeplője külön-külön ragyogott.

A színész nem tud úgy örülni a szerepének, mint ahogy ő örült emberének, akit újból maga előtt látott. A legfinomabb répapálinkával kínálta meg. Azonmód meg is bízott, hogy másnap, de korán, lehetőleg már egy órakor induljon el Zentára Ferkó nagyságos úrhoz, akitől áthajt két lovat kocsival együtt, mert az övéket elvitte a háború és most nincs mivel hozzákezdeni az üzlethez, pedig szépek a kilátások. Ő már beszélt a nagyságos úrral, minden rendben van, csak ember kell, aki átmenjen a fogatért.

Még arra is ajánlkozott Gyula úr, hogy — ha netán nincs óra a háznál — felkelti Vendelt, hogy idejében indulhasson. Igaz, nem tanácsos ilyen zavaros időben az éjszakai mászkálás, de majd kívárja ott náluk a virradást.

A szokásos bejelentkezés a hazaérkezés után nem sok festéssel járt Vendelnek, mindenki ismerte s tudták, hogy a tojásos embere, aki mögött ott áll gazdája égbe nyúló protekciójával. Simán ment minden, annak rendje-módja szerint.

Alig múlt el éjfél, máris útnak eredt Vendel Zenta felé. Mire Gyula tejes úr hozzájuk ért, ő már valahol a tanyak között köhögte talpra a komondorokat. A kaput a menyecskének kellett kinyitnia meg be is zárnia a tejes úr után, akinek nem volt bátorsága virradás előtt visszamenni.

A nagy érkezési lázban egészen megfélekedtek arról, hogy mit hirdettek pár nappal előbb országszerte. Vendel, ahogy a háborúból hazajött, csak bocskort, zubbonyt cserélt, és nekieredt a hűvös éjszákának.

Az öt órát verte a toronyóra, mikor a zentai városháza főbejárata elé ért. Az ajtó előtt egy rendőr sétálgatott. Föltűnt neki a katonaruhás alak, aki egy vendégoldalféle duronggal húzott el mellette.

— Állj! — kiáltott emberünkre, lekapva válláról a puskát és Vendel mellének szegte. — Hová?

Vendel, aki tudott szerbül, bement a rendőr nevére, ijedtében még azt is, hogy mi járatban van Zentán.

— Gyere ide — szólt hozzá a rendőr. — Előre! — intette maga elé és bekísérte az őrszobára.

A fülledt kis helyiségben öten is közrekapták, forgatták, kérdezték, hogy miféle teremtés, majd tudtára adták, hogy fogoly. Vendel előszedte az iratait. A kelleknél többet beszélt, de nem sokat hederített rá. Megkérdezték tőle, tán a fülén aludt, hogy nem hallotta, mit hirdettek pár héttel ezelőtt. Végtére már könyörgésre fogta a dolgot, hivatkozott a Ferkó nagyságos úrra, meg a kis Vendelre, kit alighogy látott, meg mindenre, amivel szívet indítani szokás. Már-már el is engedték volna, de az egyik rendőr, ki veszekedős kedvében lehetett, azt tanácsolta, hogy vetköztessék le, hogy elrettentő példaképpen szolgáljon a többieknek. Nem maradt rajta más, csak a bocskor meg a civil kiskabát, amelyen nem volt a kincstár szeme. A köpönyeget, nadrágot, inget, gatyát, sapkát mind lehúzták róla. Azzal kitessékelték az utcára, ahol hűvös nedves novemberi szél szaladgált körül. Még az volt a szerencséje, hogy egy-két templomba menő öregasszonyon kívül nemigen találkozott senkivel. Az asszonyok igencsak sipítottak a meztelen ember láttán.

Mikor Ferkó nagyságos úr házához ért, már világosodni kezdett. A szolgálat, aki a csengetésre kijött, s meglátta, úgy becsapta a vaskaput az orra előtt, hogy a ház is beleremegett. Sivazkodva szaladt végig az udvaron az úr hálószobája felé, akiknek alig tudta ijedtében ki-nyögni, hogy egy meztelen ember csengetett. Az úr is csak az ablakon át mert kilenni a korai vendégre, akit valahogy kipislogott az ablak rácsai közül.

— Maga az, Vendel? — nyitotta ki az ablakot, egyik kezében revolvert szorongatva.

— Én vagyok, nagyságos úr! — vacogta Vendel.

— Hát mi van magával?

— Eresszen be, nagyságos úr, mert mindjárt megfagyok. Majd odabenn elmondom.

Mikor beeresztették és ruhát adtak rá, elmesélte, mi történt vele.

Háromnegyed négy múlt, mikor a kocsi kigördült a nagyságos úr kapuján, aki egyet-mást elvégeztetett vele a ház körül, mivel atka-

lom nyílt az ingyenmunkára. Egy liter jó forralt bortól tüzelve vágott bele Vendel a két déresbe és megindult hazafelé.

Az egész határ merő hallgatás volt. Sűrű köd ereszkedett a táj fölé, s mélységes tompa csöndbe pólyázta a láthatárt. Még kutyavak-kantás sem hallatszott. A ködön is lassan átszítált az este, s még jobban eltemetett mindent. Vendel elővette a fűtyűllőjét, s éles hangon belekezdett egy dalba. El-elmosolyodott, ha eszébe jutott reggeli fogadtatása.

— Gyi, ne! — csapott rá az egyik lóra, amelyik hirtelen felkapva fejét oldalra ugrott. Prűszkölt, horkolt és belerántott a kocsiba.

— Hó ha te! — csüngött a hajtószáron a zabla mellett egy sötét alak. Mellette még egy ember árnyalott.

— Ki az? — állt föl Vendel az ülésről.

— Kié ez a fogat?

— Azt kérdezem, ki az? Eressze el a lovam!

— Szálljon le, ha meg akarja tudni. Különben is nem azért fogtam meg, hogy eleresszem.

— Mit akarnak? — szeppent meg Vendel, s kibukfencezett az ülés mellől. Tovább nem tudott magáról semmit.

Mikor magához tért, irgalmatlan fájást érzett a fején. Odanyúlt, hát érzi, hogy friss seb van a búbján és keze véres lett tőle. Ruha nincs rajta, csak az ing meg a gatyá. A kocsit is elhajtották. Odébb tőle egy katonaköpeny meg egy rossz nadrág van a földön. Bizonyára azok hagyták hátra, akik a kocsit elhajtották. Nagyon fázik, szédül, alig bírja a ruhát magára öltetni, hogy meg ne fagyjon. Sehol senki. Kiabálni nem mer, mert hátha még itt vannak valahol a közelben. Térdét átölelve ül, lógó fejjel, és úgy érzi, hogy mindene zsibbadt. Szeméből könny szivárog és a családjára gondol. Újból eszméletlenül dől el az országút nedves kövén.

Amikor felébredt, egy szobában találta magát, idegen arcok között, és rendőrök is voltak körülötte. Minden kavargott előtte, mintha egy nagy sodrásban volna és hömpölyögne valamilyen láthatatlan tenger körül. Négy napig feküdt eszméletlenül. Miután magához tért, megtudta, hogy lovas rendőrök találtak rá az országút szélén és a kórházba szállították. A lovak — a kocsival együtt — eltűntek, akárcsak a ruhája. Biztosan a bujkáló katonák áldozatául esett. Egy hét múlva verődött újra haza, bepólyázott fejjel, mint aki otthon is áldozott a haza oltárán.